

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ**

**FAMILIA ERDÉLYI DE SOMKERÉK.
ISTORIA UNEI FAMILII TRANSILVĂNENE
DIN EVUL MEDIU ȘI EPOCA PREMODERNĂ**

– REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT –

Conducător de doctorat:
Prof. em. Dr. Kovács András

Doctorand:
Weisz Szidónia-Anna

**CLUJ-NAPOCA
2015**

CUPRINS

Introducere	6
1. Familia Erdélyi de Somkerék în oglinda surselor istoriografice	9
1.1. Izvoare arhivistice inedite	9
1.1.1. Istoricul și evoluția materialului arhivistic cercetat	9
1.1.2. Structura fondului arhivistic	12
1.1.3. Alte surse arhivistice	14
1.2. Izvoare arhivistice publicate	15
1.2.1. Diplomatarul Teleki	15
1.2.2. Alte diplomatare și colecții de documente	17
2. Literatura de specialitate	19
2.1. Genealogie, arhondologie, arbori genealogici	19
2.2. Evoluția domeniilor familiei Erdélyi de Somkerék	22
2.3. Surse și repere bibliografice privind construcțiile familiei Erdélyi	22
2.4. Donații și privilegii	23
2.5. Căsătorii, zestre, testamente	24
3. Biografii, destine, istorii. Membrii familiei Erdélyi de Somkerék	25
3.1. Legende, strămoși, predecesori. Originea familiei	25
3.1.1. Izvoare	25
3.1.2. Primii reprezentanți ai familiei	26
3.1.3. Miklós Somkeréki I. (1360–1382)	28
3.2. Familia în secolul al XV-lea	29
3.2.1. Linia lui Antal Erdélyi de Somkerék	29
3.2.1.1. Antal Erdélyi de Somkerék (-1429/1430)	29
3.2.1.2. Gelét Erdélyi al III-lea (1416–1430)	32
3.2.1.3. Miklós Erdélyi al II-lea (1416–1473/1481)	33
3.2.1.4. Descendenții lui Miklós Erdélyi al II-lea	35
3.2.1.5. István Erdélyi I.	37
3.2.1.6. Fetele lui István I.	40
3.2.1.7. János al III-lea, IV-lea László al IV-lea, Borbála I. și Katalin a II-a	41

3.2.2. Linia lui János Somkeréki I.....	43
3.2.2.1. János Somkeréki I. 1391–1408/1410	43
3.2.2.2. János al II-lea (1410), Péter (1410–1418) și Ilona I. (1414–1429).....	45
3.3. Descendenții lui István Erdélyi I.....	46
3.3.1. János Erdélyi al IV-lea (1469–1506/1507).....	46
3.3.2. Márton Erdélyi (1469–1519).....	50
3.3.2.1. János al V-lea, Ferenc I., Antal al II-lea și descendenții lor	52
3.3.2.2. István al III-lea, Farkas al II-lea și Gáspár al III-lea.....	54
3.3.3. Tamás Erdélyi (1469–1504).....	55
3.4. Linia lui Tamás Erdélyi	57
3.4.1. Gergely I. Erdélyi, frații săi și descendenții celor din urmă.....	57
3.4.1.1. Bertalan Erdélyi	59
3.4.1.2. Gergely al II-lea (1553 – 1596)	61
3.4.1.3. Miklós Erdélyi al III-lea (1521/1530–1571).....	64
3.4.1.4. Miklós Erdélyi al IV-lea.	65
3.4.1.5. Lénárd Erdélyi	66
3.5. István Erdélyi al V-lea (1577/1583–1642).....	68
4. Genealogia Erdelyiana – strămoși, descendenți, arbori genealogici	74
4.1. Arbori genealogici timpurii.....	74
4.1.1. Arborele genealogic al familiei Antimus de Tapsony din anul 1464.....	74
4.1.2. Arbori genealogici din secolul al 16-lea.....	75
4.1.3. Lista liniei feminine (1636–1642).....	76
4.2. Arbori genealogici prezentați în literatura de specialitate	77
4.2.1. Hodor Károly (1832) și Nagy Iván (1858).....	77
4.2.2. Arborele genealogic redactat de Décsényi Gyula în 1892	78
4.2.3. Arbori genealogici alcătuiți de Mike Sándor	78
4.2.4. Engel Pál.....	79
4.3. Descendența familiei.....	80
4.3.1. Analiza descendenței familiei Erdélyi de Somkerék.....	80
4.3.2. Evoluția și modul de utilizare a numelui de familie.....	83
5. Evoluția domeniilor Erdélyi de Somkerék în evul mediu și epoca premodernă ...	85
5.1. Începuturile. Domeniile familiei în secolul al XIV-lea	85
5.2. Proprietățile familiei Erdélyiek în prima parte a secolul al XV-lea.....	88

5.2.1. Donații de domenii	88
5.2.2. Achiziții de domenii și gajuri în prima parte a secolului XV	90
5.2.3. Litigii funciare cu vecinii	93
5.3. Cea de a doua parte a secolului XV.	95
5.3.1. Cazurile funciare ale lui Miklós și István Erdélyi. Donații, cumpărări, gajuri	95
5.3.2. Conflicte privind posedarea domeniilor în cea de a doua parte a secolului XV.	99
5.3.3. Rebeliunea împotriva regelui Matia și confiscarea proprietăților	101
5.3.4. Jusztina Szilágyi și recâștigarea domeniilor.....	102
5.3.5. János, Márton și Tamás Erdélyi	109
5.4. Prima parte a secolului XVI-lea	118
5.5. Domeniile în cea de a doua parte a secolului al XVI-lea.....	131
5.6. Acte și cazuri funciare în secolul al XVII-lea.....	135
5.6.1. Proprietățile lui István Erdélyi al V-lea.....	136
5.6.1.1. Dobândiri de proprietăți	136
5.6.1.2. Problematika moștenirii proprietăților	137
5.6.2. Soarta domeniilor după stingerea familiei.....	140
5.6.2.1. Confiscarea averii	140
5.6.2.2. Noi proprietari	141
5.6.3. Pretențiile liniei feminine	143
5.6.3.1. Liniile feminine și pretențiile lor în ultima treime a secolului XVI.....	143
5.6.3.2. Liniile feminine și pretențiile lor în a doua parte a secolului XVII.....	145
6. Construcții ale familiei Erdélyi	151
6.1. Clădiri eclesiastice	151
6.1.1. Biserica din Șintereag	151
6.1.2. Biserica din Gornești	152
6.2. Clădiri civile.....	154
6.2.1. Cetatea din Gornești	154
6.3. Conace dispărute cu timpul, cunoscute doar din surse scrise	157
6.4. Clădiri auxiliare, anexe de gospodărie, construcții de gen infrastructural.....	159
7. „Ad maiorem gloriam tue nobilitatis”. Donații regale și princiare.....	160
7.1. Donații de domenii.....	160
7.2. Privilegii de ordin economic.....	162
7.2.1. Târguri și impozite	162

7.2.2. Scutiri de impozite.....	163
7.2.3. Danii de iobagi	164
7.3. Avansarea pe scara socială. Privilegii și onoruri	165
7.3.1. <i>Jus gladii</i>	165
7.3.2. Blazonul familiei Erdélyi de Somkerék	165
7.3.2.1. Armorialul din anul 1415.....	166
7.3.2.2. Descrierea blazonului	168
7.4. Drepturi de a construi.....	171
7.5. Privilegii eclesiastice	171
8. Căsătorii	174
8.1. Căsătorii, soți, relații de rudenie.	174
8.2. Invitații de nuntă	177
8.2.1. Invitații la nunta lui Miklós Erdélyi	178
8.2.2. Invitații la nunta lui Gergely Erdélyi.....	179
8.2.3. Invitații la nunta lui István Erdélyi.....	180
8.2.4. Căsătoriile fetelor Erdélyi de Somkerék	181
8.2.5. Alte nunți.....	183
9. Zestre și <i>quarta puellaris</i>	185
9.1. Liste cu zestre, evidențe detaliate ale bunurilor implicate în actul de mariaj	186
9.1.1. Zestrea lui Anna Károlyi din 1582	186
9.1.2. Lista bunurilor lui Anna, Margit și Zsuzsanna Erdélyi din anii 1596–1597	190
9.1.3. Zestrea lui Anna Erdélyi din 1597	192
9.1.4. Averea lui Erzsébet Apafi în anii 1610 și 1624	194
9.2. Surse indirecte despre zestrea femeilor din familia Erdélyi	195
10. Evoluția vieții religioase pe domeniile familiei	201
10.1. Confesiuni, biserici, preoți	201
10.2. Activitatea de ctitor a membrilor familiei Erdélyi de Somkerék	204
10.2.1. Gesturi de ctitor cunoscute din testamente	204
10.2.2. István Erdélyi al V-lea.....	204
11. Testamente și înmormântări	207
11.1. Testamentele membrilor familiei Erdélyi.....	207
11.1.1. Testamente medievale	207
11.1.1.1. Testamentul lui Domokos Somkeréki Gombási	207

11.1.1.2. Testamentul lui László Somkeréki din 1407	208
11.1.1.3. Testamentul lui Miklós Somkeréki și a soției sale din 1427	209
11.1.1.4. Testamentul lui István Erdélyi din 1485	209
11.1.1.5. Testamentul lui János Erdélyi	211
11.1.2. Testamentele lui István Erdélyi al V-lea	212
11.1.3. Testamentele persoanelor feminine din familia Erdélyi de Somkerék	220
11.1.3.1. Testamentul lui Orsolya Suki din 1533	221
11.1.3.2. Testamentul lui Márta Gerendi din 1583	221
11.1.3.3. Testamentul lui Borbála Erdélyi	223
11.1.3.4. Testamentele lui Krisztina Mindszenti	223
11.1.4. Beneficii din alte testamente	225
11.2. Înmormântări	227
Concluzii	229
Familia Erdélyi de Somkerék. Istoria unei familii transilvănene din evul mediu și epoca premodernă (rezumat în limba română)	236
The Erdélyi de Somkeréki Family. The History of a Transsylvanian Aristocratic Family from the Middle Ages to the Early Modern Times. Abstract	243
Lista abrevierilor	249
Catalogul registrelor	260
Anexe	350
Lista ilustrațiilor	392

CUVINTE CHEIE: genealogie, istorie medievală, aristocrație, societatea transilvăneană, epoca premodernă, arhive, familii

Familia Erdélyi de Somkerék a fost una dintre cele mai importante familii nobiliare din societatea transilvăneană medievală și premodernă. În decursul a celor aproape 300 de ani de existență (1360-1642), familia a reușit să se ridice într-o poziție de seamă pe scara socială transilvăneană. Scopul cercetării mele este de a analiza istoria acestei familii, o istorie care abundă în evenimente cheie, importante atât pe plan transilvănean, cât și în contextul relațiilor europene. Făcând parte din pătura mării nobilimi, unii membri ai familiei au parcurs cariere politice și militare remarcabile, și-au dobândit proprietăți, iar prin căsătorii au stabilit conexiuni semnificative cu nobilii din regiune. La stingerea familiei pe linie masculină, contemporanii i-au numit, pe drept, una dintre cele mai bogate familii transilvănene.

De această istorie a familiei Erdélyi de Somkerék mă leagă alături de interesul științific, și a anumită sensibilitate personală. Satul meu natal, Gornești (județul Mureș) a fost unul dintre cele două centre de domeniu ale nobililor Erdélyi de Somkerék, astfel am intrat în contact cu istoria lor încă din copilărie. Imaginea mea de început, conturată pe această temă pe linia unor informații și convingeri locale așa zise laice, fără o bază științifică, ulterior s-a dovedit a fi greșită aproape în totalitate, acest lucru în loc să mă intimideze mi-a trezit și mai mult interesul față de problema în cauză. Cercetarea subiectului a început în cadrul unei lucrări de seminar, lucrarea mea de licență axându-se asupra prelucrării unor aspecte din acest cadru problemă. Rezultatele preliminare au fost publicate în patru studii de specialitate, alte două fiind în curs de publicare.

Arhivele din Budapesta și Cluj-Napoca dețin un bogat fond de documente utile pentru reconstituirea istoriei familiei Erdélyi de Somkerék. În pofida abundenței surselor de arhivă care documentează existența familiei, istoriografia, putem spune, s-a manifestat pe acest subiect într-o măsură absolut minimală. În literatura de specialitate mai veche se poate remarca un singur articol despre acești nobili, respectiv alte câteva scrieri, ce menționează anumite date legate de carierele militare și politice, activitatea de construcție, privilegiile regale etc. Având în vedere această realitate asociată cu lipsa unei imagini ample a cronicii de familie, cercetarea tezei de doctorat vizează completarea, întregirea unui important hiat al cadrului general de istoriografie transilvăneană.

Sursele primare ale cercetării sunt cuprinse în arhiva familiei Erdélyi de Somkerék. Fondul de documente menționat a reușit să supraviețuiască datorită politicii de dobândire a domeniilor a lui Mihály Teleki, deoarece după stingerea familiei Erdélyi, Teleki preia nu numai proprietățile lor, ci și toată colecția de documente aferente acestora. La început, timp de aproape un veac familia Teleki a păstrat diplomele discutate la Sibiu, unde s-a efectuat pentru prima oară aranjarea sistematică a arhivei propriu-zise. În primii ani ai secolului XIX-lea, fondul a fost transferat la Tîrgu Mureș, în Biblioteca Teleki, iar în anul 1916 toată colecția a fost dusă la Budapesta – unde se păstrează și acum în cadrul Arhivelor Naționale ale Ungariei. Documentele legate de subiectul cercetat sunt integrate în așa-numitul *Fond al familiei Teleki din Tîrgu Mureș*, înregistrate sub cotele P 657-658.

O parte din documente au fost publicate de Samu Barabás în volumul *A római Szent Birodalmi Gróf Széki Teleki család oklevéltára* [Diplomatarul familiei Teleki de Szék]. Totodată, găsim informații și în colecțiile de diplome emise în epoca lui Sigismund de Luxemburg, în cele editate de capitlul din Cluj-Mănăștur și în alte volume de izvoare medievale și premoderne. Majoritatea diplomelor însă nu au fost publicate, ele trebuind să fie conspectate, transcrise și traduse pentru a putea fi valorificate în cadrul lucrării noastre.

Pe lângă vastul fond arhivistic menționat care cuprinde sute de diplome, izvoare suplimentare pot fi consultate și în colecția Direcției Județene Cluj a Arhivelor Naționale. De exemplu bogata corespondență a familiei Erdélyi cu oficialii orașului Bistrița, sau alte fonduri documentare ale rudelor lor (cum ar fi familiile Wass și Kornis) se păstrează în arhiva Direcției Județene Cluj a Arhivelor Naționale. O altă sursă de informații este alcătuită de documentele cuprinse în fondul Mike Sándor păstrat în colecția Bibliotecii Academiei Române din Cluj.

Deși despre familia Erdélyi de Somkerék s-a scris foarte puțin, subiectul mai larg - și anume - istoria nobilimii maghiare a fost cercetat amănunțit, iar rezultatele obținute și metodologia folosită pot fi aplicate și în cazul acestei analize. Operele lui Erik Fügedi și Pál Engel despre nobilime, respectiv volumul lui András W. Kovács despre familia Wass de Țaga ne oferă metodologia necesară pentru cercetare și pentru concluzionarea rezultatelor obținute. Deși titlul indică o abordare orientată cu predilecție în domeniul genealogiei, interdisciplinaritatea subiectului ales presupune o tratare științifică dezvoltată pe un spectru

larg de analize, cum ar fi implicarea paleografiei, a diplomatiei, arhondologiei, heraldicii, dar și a unor aspecte privind evoluția economică, religioasă și arhitecturală a vremii.

În cadrul analizării temei menționate au fost aplicate diverse metode de cercetare. Primul pas a constat în identificarea izvoarelor scrise, și anume - culegerea documentelor originale inedite, parcurgerea surselor deja publicate și examinarea fondurilor arhivistice ale familiilor înrudite. Transcrierea, traducerea, și analizarea documentelor arhivistice inedite au constituit elementele de bază pentru interpretarea surselor. Metodologia de cercetare a fost completată de aplicarea rezultatelor literaturii de specialitate referitoare la istoria nobilimii europene și transilvănene asupra studiului de caz privind evoluția familiei Erdélyi de Somkerék.

Disertația are 11 capitole. Primele două capitole studiază izvoarele arhivistice și literatura de specialitate. Istoria nobilimii din Transilvania a fost cercetată amănunțit de către mai mulți specialiști ai epocii, cum ar fi Engel Pál, Mályusz Elemér, Kubinyi András, Fugedi Erik, W. Kovacs András și alții. Epoca premodernă la rândul ei este analizată pe larg de către Horn Ildikó, Péter Katalin, T. Orgona Angelika, Papp Klára etc.

Capitolul al patrulea tratează biografiile, respectiv carierele politice și militare ale membrilor familiei. Am reușit să identificăm 189 de persoane care se leagă într-un fel sau altul de familia studiată, persoane evitate de istoriografie, a căror evoluții, câteodată extrem de interesante, completează în mod esențial imaginea asupra acestei importante familii istorice. 83 de nobili (49 de bărbați și 34 de femei) s-au născut purtând acest nume de familie, alți 62 s-au înrudit cu ei prin căsătorie, iar alți 44 de copii au fost descendenții femeilor din neam.

De-a lungul istoriei, mai mulți bărbați din neamul Erdélyi de Somkerék au reușit să avanseze în poziții foarte importante. Alături de ascensiunea lor asistăm și la cazuri de declin rezultate pe fondul unor acte de rebeliune, decapitări, și confiscări de proprietăți. Cea mai importantă funcție dobândită în familie a fost cea de vice-palatin, obținută de Antal Somkeréki în prima parte a secolului XV. Trei persoane au ajuns vice-voievozi, pe când alții au reușit să avanseze la statutul de vice-comiți.

Fondatorul familiei, Antal Somkeréki, a participat la numeroase evenimente importante pe plan european (bătălia de la Nicopole, sinodul de la Konstanz, încoronarea de la Aachen) iar bravurile militare și distincțiile primite de la rege l-au ridicat printre cei mai

semnificativi nobili transilvăneni ai epocii. Descendenții săi s-au răscolat împotriva lui Matia Corvin, dar până la urmă prin căsătorie s-au și înrudit cu acesta. Au participat activ în viața Transilvaniei, au urmat trendurile politice și religioase ale vremii. Ultimul descendent pe linie masculină a fost unul dintre cei mai talentați politicieni ai primei părți al secolului XVII, o persoană care a fost trimisă de mai multe ori în solie, respectiv a purtat o vastă corespondență cu domnia Transilvaniei.

Biografiile sunt completate de analiza arborilor genealogici puși pe hârtie de-a lungul veacurilor – atât de membri familiei, cât și de istorici, și totodată de un exemplar compilat pe baza documentelor studiate.

Pe lângă proprietățile moștenite, familia a reușit să-și lărgească averea imobiliară prin sate, respectiv părți de sate. Actele din urmă s-au consumat sub forma unor danii oferite de domnitor, sau ca dobândiri prin cumpărare, respectiv schimburi cu vecinii. Generațiile familiei au deținut două mari domenii cu centrele în Șintereag și Gornești, extinderea geografică maximă ale acestora fiind atinsă cu puțin timp înainte de extincția familiei. Testamentul ultimului membru pe linie masculină dispune de 32 de sate și mai multe clădiri, pe baza acestei averi contemporanii l-au numit unul dintre cei mai bogați nobili din Transilvania.

În cadrul acestui capitol m-am concentrat asupra istoriei proprietăților familiei Erdélyi, analizând și modul de dobândire ale acestora. Am urmărit studierea averii familiale sub aspectul valorii ei stabilite în termeni financiari, dar și a puterii economice rezultate din acești factori. Analizarea situației economice a familiei Erdélyi de Somkerék reprezintă un punct de bază a cercetării. Sunt studiate tranzacțiile cu bani și alte bunuri materiale. Judecând după numeroasele gajuri și vânzări de proprietăți, nobilii menționați au experimentat serioase fluctuații a stării economice. Totodată, pentru a defini poziția socială a familiei, este necesară comparația lor cu alte familii de nobili din Transilvania evului mediu și epocii premoderne timpurii.

Numele familiei Erdélyi de Somkerék se leagă și de realizări arhitecturale. Lucrarea grupează clădirile studiate în patru subcapitole. În prima categorie se încadrează exclusiv lăcașuri de cult, ctitorite sau reconstruite de membrii familiei. Partea următoare analizează castelul din Gornești, după care sunt prezentate clădirile distruse, ale căror localizare nu poate fi identificată. Capitolul este încheiat cu lista construcțiilor auxiliare.

Cei din familia Erdélyi sunt ctitorii bisericii din Gornești (sec. XV), și reconstructorii lăcașului de cult din Șintereag. Totodată și biserica din Cepari se leagă de nobilii menționați. Cea mai veche construcție clădită de ei este conacul din Șintereag, menționat pentru prima dată în sursele istorice în anul 1392, și care conform lui Entz Géza este cel mai vechi conac care a evoluat într-un castel. Un loc aparte printre clădirile ridicate este ocupat de cetatea din Gornești, construită de vicevoievodul István Erdélyi de Somkerék între anii 1462-1465. Mărimea, tipul și caracteristicile edificiului sunt prezentate de două inventare, dintre care cel mai important este documentul din 1685, care ne oferă o imagine detaliată asupra clădirii. Pe lângă această cetate, familia deținea și alte spații destinate locuirii, și anume patru conace, două în Șintereag, câte unul în Dumbrăvioara și Jucu, însă sursele sunt foarte rezervate în a oferi date despre aceste locuințe.

Dea-lungul deceniilor, pe lângă donațiile de proprietăți, reprezentanții familiei Erdélyi de Somkerék au obținut și o serie întreagă de privilegii regale și princiare, care au contribuit substanțial la ridicarea lor pe scara socială. Cel mai mare număr de asemenea beneficii i-au fost oferite lui Antal Erdélyi de Somkerék în timpul domniei lui Sigismund de Luxemburg, dar descendenții celui din urmă, beneficiază și ei de asemenea distincții. Nobilul Antal primește dreptul de a construi o fortificație, iar cinci ani mai târziu dreptul de a construi o cetate de piatră. Regele îi permite acestuia să organizeze în Șintereag două târguri naționale pe an, și târguri săptămânale în fiecare luni, același privilegiu fiindu-i acordat și pentru localitatea Dumbrăvioara. Totodată, primește și dreptul de *jus gladii*, cancelaria regală îi emite un armorial, iar cancelaria papală le permite membrilor familiei să fie absolviți de păcate de către confesorul ales de ei, ori de câte ori vor simți nevoia. Generațiile următoare primesc diferite înlesniri economice și donații de proprietăți și iobagi.

Pe lângă dobândirea prin diverse căi a diferitelor forme de proprietăți, statutul unei familii nobiliare putea fi consolidat, sau net îmbunătățit prin bunele relații sociale. Rolul strategic al alianțelor matrimoniale poate fi descoperit și în cazul familiei studiate, deoarece în decursul istoriei lor s-au înrudit cu cei mai importanți nobili din Transilvania.

Prin proveniența din clanul Becse-Gergely, cei din neamul Erdélyi de Somkerék s-au înrudit cu mai multe familii semnificative (de exemplu Apafi și Bethlen de Bethlen), dar au dobândit noi aliați, respectiv au stabilit noi relații și prin mijloacele instituției conjugale. Cel mai important astfel de act s-a dovedit a fi mariajul lui János Erdélyi de Somkerék cu

Jusztina Szilágyi, nepoata regelui Matia. Au existat la acest nivel și cazuri contradictorii, când actul de căsătorie s-a produs cu membrii aleși din rândul adversarilor precedenți, astfel desenarea rețelei de rudeni ne oferă o imagine și despre dinamica atât pragmatică cât și absurdă a societății transilvănene?

În arhiva familiei există liste de zestre care conțin informații interesante despre cultura materială a vremii și despre puterea economică a familiei. De asemenea au fost studiate diferite invitații la nuntă, care ne prezintă aspecte privind pregătirea și organizarea acestor evenimente, dar și legăturile existente între sărbătorii și invitații lor.

Evenimentele istorice din Transilvania vremii au influențat politica/căutarea legăturilor de rudenie, dar și schimbările opțiunilor confesionale ale familiei. Unul dintre primii reprezentanți ai familiei, Antal este un catolic convins, loial papalității, dobândind chiar o diplomă de iertarea a păcatelor de la Suveranul Pontif. Fiul său, István – deși este ctitor de biserică – joacă un rol activ în jefuirea și profanarea mai multor lăcașuri sfinte. Răspândirea reformei protestante a cauzat preluarea de către familie a religiei calvine, iar mai târziu a celei unitariene. În ciuda acestor schimbări, la stingerea familiei ultimul descendent a fost unul dintre cei mai importanți sprijinitori ai iezuiților. Un alt tip de document de seamă pentru istoria familiei îl reprezintă testamentele, care ne elucidează atitudinea membrilor în fața morții, cuantumul posesiunilor personale, și rețeaua relațiilor intrafamiliale.

Bazându-ne pe documentele examinate, putem afirma că avem de a face cu una dintre cele mai importante familii nobiliare din Transilvania epocii medievale și premoderne, care se afirmă prin biografiile și carierele semnificative, prin serioasele implicații de ctitor ale membrilor. Ei, erijați la rangul de actori decisivi ai evoluției medievale și premoderne a regiunii, prezintă legături cu aproape toate familiile influente ale zonei intracarpatică, raporturi care se dovedesc a fi deosebit de relevante la nivelul stabilirii și reevaluării unor detalii istorice.

Acest din urmă aspect denotă deja caracterul inovativ al subiectului. Dezvoltarea temei se bazează în mare parte pe analize aplicate unor documente inedite, rezultând introducerea în circuitul istoriografic a unor noi cunoștințe și raportări. În această ordine de idei dorim să subliniem speranța și pronosticul unui impact relativ important al rezultatelor cercetării privitoare la demersurilor istoriografice concentrate asupra Transilvaniei secolelor XV–XVII.

Apelarea la un material foarte larg de surse directe a adus și rezultatul unor afirmații reparatorii, care bazate pe valoarea justificativă a documentului istoric implică clar reformularea unor opinii greșite prezentate anterior în literatura de specialitate. Fiecare informație și afirmație este prezentată pe fundalul unui aparat critic, care prin trimiterile notelor de subsol face posibilă verificarea sistematică a oricărui raport de enunțare, expunere științifică și sursă doveditoare.